

V E L I K I T A B O R

Hrvatska obiluje dvorcima i utverdama. Veliki dio njih je zapušten, ali ide na bolje. Jedan od najznačajnijih je plemićki grad Tabor, kod Desinića, spomenik nulte kategorije, iz poznog srednjovjekovnog razdoblja druge polovine XV. stoljeća. Izvorno utvrda s gotičkim elementima tijekom kasnijih razdoblja postaje dvorac. Bio je u vlasništvu grofova Celjskih, Ivana Vitovca, Matije I Ivaniša Korvina, Rattkayevih (1502.—1793.) i hrvatskog slikara Otona Ivekovića. Rattkayevi su bili sudionici društvenih, političkih i kulturnih zbivanja, sudjelovali u borbama s Osmanlijama i bili zapovjednici u Vojnoj krajini. Rattkayi su 1559. stekli status baruna i postali jedni od najmoćnijih plemića u Hrvatskoj. Jedan od najpoznatijih Rattkaya bio je kanonik i povjesnik Juraj Rattkay (1613.—1666.) koji je 1652. u Beču izdao djelo „Memoriae Regum et banorum Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae“. Poznati su i Rattkayi misionari, Nikola (1601.—1662.) u Indiji i Ivan III. Adam Rattkay (1647.—1683.) u Meksiku. Rattkayi sagradiše i dvorac Mali Tabor, Miljanu te dvorac u Velikoj Horvatskoj. Značajno je i njihovo donatorstvo pri gradnji sakralnih objekata (župne crkve u Vinagori, Taborskom i Prišlinu). Nakon što Josip Ivan Rattkay 1793. godine umire bez muškog nasljednika Veliki Tabor dolazi pod upravu Ugarske komore. Kroz XIX. stoljeće često mijenja vlasnike i postupno propada. Tijekom Prvog svjetskog rata grad je služio kao zatvor. Godine 1919. dvorac na licitaciji kupuje slikar Oton Iveković koji je 1938. bio prisiljen prodati ga Bansknoj upravi koja ga dodjeljuje časnim sestrama Družbe Kćeri milosrđa Trećeg reda sv. Franje. Popravke i obnovu grada (1938.—1943.) vodila je i plaćala Banovina. Krajem osamdesetih Josip Štimac je započeo s revitalizacijom Velikog Tabora (viteški turniri, likovne kolonije, sokolarenje). Muzeji Hrvatskog zagorja 2003. godine počinju upravljati Velikim Taborom. Pokrenuta su arheološka i konzervatorska istraživanja i radovi na obnovi koje je financiralo Ministarstvo kulture Republike Hrvatske pod stručnim vodstvom i nadzorom Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Zagreba. Kao što je bilo uobičajeno

utvrda je sagrađena na dominantnoj koti, na vrhu brijega. Huma Košničkog, na 333m/nm. Ulaz sa zapada branila je kula, i cijela parcela bila je opasana vanjskim zidom. Najjača je bila istočna kula, s otvorima za strijelce, odnosno za topove. S dvorišne strane nalaze se vanjske galerije s arkadnim trijemovima. Najstariji dio je središnje peterokutni palas, u poznogotičkom stilu, pretežno stambene namjene, s početka XVI. stoljeća. Potom je sagrađen obrambeni prsten s četiri polukružne kule i kurtinama, u skladu s onodobnim oblicima, s ukošenim podnožjem, koja je osiguravalo pojačanu stabilnost, odtok vruće smole i vode iz izljevnic na napadače podno kula, sprečavanje potkopavanja i miniranja. Zapadne dvije kule su renesansne po obliku, ali imaju gotičke profilacije otvora. Sagrađeni su arkadni trijemovi kroz katove unutarnje strane dvorca, vitkim toskanskim stupovljem i približno kružnim lukovima, te peterokutni bastion na zapadnom kraju platoa. Veliki Tabor prepoznatljiv je po kordonskom vijencu, na prijelazi između središnjeg i višeg dijela kula. Općeniti dojam je snažne utvrde, koja odvraća od namjere osvajanja. Propadanje hrvatskih dvoraca i utvrda povezano je s gubitkom značaja plemstva, koje je u Kraljevini SHS izgubilo svaki značaj, a u doba socijalizma su oni oduzeti vlasnicima, a država ih je uglavnom tretirala kao nepoželjne i slabo se za njih brinula, za razliku od recimo Čehoslovačke, gdje su komunističke vlasti ulagale napore u održavanje takve baštine. Moramo prepoznati kulturološku vrijednost naših brojnih dvoraca i utvrda, i nastojati naći modele održavanja i obnove, financiranja, bilo iz proračuna, ili europskih fondova, zakupa i koncesija, te uočiti i vrijednost u turističkom smislu. Toj tematici se posvetio arhitekt Mladen Ščitaroci, koji je napisao knjigu: *Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja*. U Velikom Taboru se održava čitav niz događaja tijekom godinu. Upitajmo se zašto tamo još nismo bili, ili zašto idemo tako rijetko.

Ati SALVARO